

ACC. NR. 4485

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: John Nilsson
Härad: Allbo Adress: Hvilan, Åkarp.
Socken: Slätthög Berättat av: Leander Johansson
Uppteckningsår: 1934 Född år 1850 i Hessleberg, Åbo da.

Uppteckningen rör / Se inneliggande register./

Antal sidor: 48.

Skriv endast på denna sida!

3 foton

K o r n a.

Vi hade så små ynkliga kor här i min barndom, och det berodde på att de fodrades för dåligt. De hade alldeles för många, hälften hade räckt. Men det var aldrig fråga om hur mycket mjölk man kunde få, utan bara hur många kor man kunde ha. Fodret var för det mesta slut redan i mars, och låg då snön kvar, så att de inte kunde släppa dem, så var det att krabba med ljung och skräp. Egentligen skulle kreaturen släppas 1. maj, men lika ofta fick de släppa dem 1. mars - åtminstone ungnöten - men då togs de in på nätterna. Mitt på sommaren fick de gå ute/
ute dygnet om, och de skulle föda sig till snön kom.

Men de var, som sagt, inte stora. En fullvuxen ko var inte mer än en 10 - 11 kvarter, och nu är de 12 - 13 och ända till 14 kvarter. Och det berodde inte på något annat än att de fodrades och sköttes för dåligt. De betäckte då inte kvigor-na för tidigt. De skulle vara över två år, innan de betäcktes,

och om en kviga kalvade innan hon var tre år, ansågs det storartat. Då var hon ändå inte mer än en 9 kvarter, men sen växte hon ju ett par år till, för en ko av den här rasen växer, till hon är fem år.

Och det var inte högt pris på dem heller. Man kunde få en grann, kalvfärdig ko för 20 riksdaler. 1868 var det mycket torrt, och det blev så gott som inget hö. Då måste far min sälja sex kor, och han fick 16,67 stycket. Det blev ungefär 100 riksdaler för dem allesamman. Och året efter sålde han en ko till en dansk på Moheda marken. Den fick han 18 riksdaler för. Det vet jag säkert för jag ledde själv dit'na.

Men det blev ju lite mjölk i alla fall, och den gjorde de smör och ost av. Osten brukade de börja ysta en tre månader före jul, och då hade de ystagillan. Gummorna skickade ut bud, att den eller den dagen tänkte de ysta, och då tog de andra med sig en kruka mjölk - eller allt efter de hade till - och

gick dit. Så nästa dag var det en annan som ställde till, och så gick det laget runt.

På vintern körde de resor till Kalmar, Karlskrona och Karlshamn, och då tog de med sig smöret och osten, eller ock sålde de den till särskilda uppköpare, som körde omkring.

Särskilt stall för hästen hade man inte, utan den fick stå i lagårn, och spiltan var intill dörren. Då man körde strängt, brukade man gå till hästen redan vid femtiden, men annars fick den foder på samma tider som korna.

På våren släpptes den ut på skogen, så snart vårbruket var färdigt, och där fick den gå till höet skulle in.

gommen, och den smärta, så att de knappast kan äta. De skarpa kvistarna rev emellertid bort denna allt efter den bildades.

G r i s e n.

Det var annan sed med grisarna också förr än nu, och det var då främst i att de fick bli så gamla, innan de slaktades. Det kostade ju pengar att köpa en gris, eller "ta" en gris som vi säger, och nu menade de, att hade ^{de} köpt en gris, så skulle väl inte den slaktas med detsamma, och det var inte ovanligt med grisar, som var ett och ett halvt år gamla. Det ansågs förresten nära på skamligt att slakta en gris, som inte var mer än ett år. Och så ville de ha dem stora, helst en tio kvarter, och med det dåliga foder de fick, blev de inte av den storleken förrän efter ett och ett halvt år.

De brukade ta grisen på våren ett år, och slakta den strax före jul året efter. Medan grisen då på våren var liten, var det många, kanske de flesta, som hade den inne i stugan, och dess liggplats var då under "ståndsängen".

Själva bädden i "ståndsängen" låg rätt högt över golvet,

ungefär mitt på väggen, och uppbars av två träpålar, som slagits in i hål i väggen. Från bädden och ned till golvet var det spikat bräder, och där blev det då ett rätt stort rum - naturligtvis försett med en dörr - och där hade man antingen gamla skor och annat skräp, eller fick grisen, eller kanske ett par höns ha sin sängplats där.

På sommaren fick grisen gå ute och föda sig mest som den kunde. De brukade plocka syra och ge den, och när potatkålen blev någorlunda lång, tog de av den och lade i vatten och rörde, om de hade, lite mjöl i. Sedan fick det stå och jäsa en tid, och det blev då bra svinfoder.

För att inte grisen skulle böka och förstöra gårdsplanen, brukade de "ringa" den. Det gick så till, att de med en syl stack ett hål i trynet och trädde en järntråd genom och vred till. Sen gjorde det så ont i trynet, att den inte kunde böka, åtminstone inte första tiden, men så började den nog igen.

En del brukade bara skära den i trynet med en kniv, och det blev ju ömt och ont en tid, och när trynet var helt igen, var det att karva på nytt.

På hösten brukade de fattiga, som inte hade någon lagård, göra i ordning en liten koja åt den vid husväggen. Kojan gjordes av träpålar och täcktes och bonades med halm och torv. Där fick de alltså vara över vintern, och dess föda var mest korn- och havreagrar och kanske lite potater och mjöl.

Äg. Aron Kristoffersson,

Å b o d a.

Skriv endast på denna sida!

Även nu får grisen gå ute på sommaren, men inte på gårdsplanen. Man gör i ordning en liten hage, och där får den böka som den vill utan att hämmas av någon "ringning".

Kojan är täckt med halm.

På våren året efter drevs den jämte byns andra svin ut i skogen, och där fick den gå till hösten. De fick gå ute natt som dag och söka sig sin föda själva. Ibländ kunde de få lite mjöldricka, om betet blev riktigt magert. Här fick svinen gå nere vid Yasjön, för där fanns det gott om vildapel och hasslebär på höstarna, och då kunde de bli riktig granna. Svinagatan gick förresten förbi just här vid gården.

Sen togs de hem, när det inte fanns något mer att äta ute, och så göddes de och slaktades strax före jul. Då var de, som sagt, ett och ett halvt år gamla och ungefär tio kvarter.

F å r e n.

Vi hade många fler får här förr, men nu har de börjat gå bort mer och mer. Se vi tog löv⁺ åt dem, flera, flera tusen kärvar varje höst, och det redde de sig gott med på vintern, och på sommaren födde de sig själva. De släpdesvvanligen 1. mars, för då var fodret slut, och då ansågs de böra kunna föda sig själva. Sedan fick de gå ute till snön kom.

Men även fåren var mindre då än nu och hade mindre ull. De bästa kropparna brukade väga något över ett pund, /d.v.s. omkring en 8 - 9 - 10 kg., och nu väger de omkring 20 kg. Och det ansågs vara mycket bra, när man fick ett skålpund /425 gram/ ull av en "sö" /tacka/, men nu har de över ett kg. ibland.

Se de gamle brydde sig inte om avel, och det var de små baggarna, som förstörde rasen. Men under min bonnatid, och jag +/ Angående "ta löv", se sid. 32.

började 1881, har jag köpt ett tjugotal språngbaggar, och det har hjälpt upp rasen.

Fåren klipptes på hösten i slutet av sept. ~~xxxxpaxxåren~~ vid mickelsmäss och på våren i slutet av mars eller början av april. På hösten tvättades de innan de klipptes, och fick gå ute och torka, men på våren klipptes de utan att först tvättas, och den ullen, som kallades "lö", tvättades sedan.

Den 6. okt. var det ull- och linmarken i Vrigsta, och dit kom det skåningar och köpte upp hela vagnslaster med ull och lin. Då kunde man på vägen till Vrigsta se långa rader av fattiga torpargummor med en liten ullpåse på ryggen. Bönderna körde ju.

Den övriga ullen spanns under vintern till olika sorters garn. Det skulle vara till vanter och strumpor och till vadmål och schalar.

Get t e r n a .

Getter hade de före 1860, men så blev det förbjudet, för de fördärvade skogen. Det fanns de som hade ända till 40 getter, och en 10 - 12 var inte ovanligt. De fick gå ute mest året om. På vintern fick de ju vara inne på nätterna, och då fodrades de med löv, men mitt på dagarna fick de gå ute och äta av enebuskarna. Före min tid fanns det ju varg här, och på vintrarna kunde de smyga sig ända fram till gårdarna, och då fick de vara mycket aktsamma om sina getter, för annars tog de dem.

Det var en torpare här, som hade ute sina getter en dag, och då tyckte han, att en av dem stod och stångade i en enebuske, men när han tittade närmare efter, så var det en varg, som huggit den i nacken och försökte bryta ned den. Torparen hade en yxa i handen, och han sprang dit för att söka slå ihjäl vargen, men denne släppte sitt offer och kom undan.

Men en annan gång tog den en killling. Killingen var så lätt, att vargen högg den i nacken, kastade upp den på ryggen och sprang.

Getterna mjölkades inte gärna, åtminstone inte vintertid. Hade de kor, så ville de inte gagna getmjölken. Men på sommaren, i slåttern brukade torparna använda getmjöl, när de var ute på ängarna. /Hade getterna med till ängen?/

De hade getter huvudsakligen för köttets och skinnets skull. Köttet röktes i bastu och hängdes sedan in i stugan antingen på väggen eller på "gällestänger" /långa stänger uppe vid taket. Användes även att torka bröd på./, och där gick de sen och skar sig ett stycke, när de ville koka.

Skinnen såldes, eller ock bereddes de och användes till skinntröjor^{+) /raggen ut/}. De var varma och präktiga, när de körde i skogen eller på långresorna.

+/ ~~se~~ foto.

Skriv endast på denna sida!

H ö n s e n .

Höns hade de inte många. De kunde ha ett par stycken, och då fick de gå inne i stugan och bo under ståndsängen.^{+/} Och inte blev det många ägg heller, för hönorna fick leva mest så länge de kunde. Då jag började som bonde, det var 1881, så köpte jag rätt många höns,, och sen ha de börjat skaffa sig höns lite var. Nu finns det de som har ända till 20 höns.

K r ö s e r. /Lingon/

Det fanns mycket mer med kröser förr, och se det berodde på att de höll efter skogen, och inte lät den växa som den ville. Särskilt på gamla smittfällor var det bra med kröser, och hallnabär med förresten.

De brukade plocka och koka flera tunnor krösamos på en del ställen, och den gagnades till både gröt och potater. De ^{på vintern/} som hade ont om mjölk, och det var de flesta, brukade späda ut krösamosen med lite vatten, och det fick ersätta mjölken. Ibland kunde de söta med lite sirap, men mest fick den vara som den var. Sirap brukade de koka själa av enebär. ^{+/}

Men sen banan blev färdig, och det var 1864, började det komma tyskar till Moheda och köpa upp kröser. De kunde köpa ända till tio vagnslaster om dag, och det kom bönder från alla håll, ända från Värnamo, och körde med stora lass

^{+/} Enebärssirap: se sid. 21.

kröser, och på morgnarna kunde det stå ett par hundra hästlass i kö och vänta vid Moheda.

Och jag skall säga, att det var inte lite pengar, som kom hit till trakten på det sättet. Här på gården sålde vi ett år för 120 kr., och det var 1500 kg., för vi fick 8 öre kg. Men det var rätt så gott om kröser det året, så en hann ledigt plocka en låda om dagen, och det var 50 kg.

E n e b ä r.

På hösten, då enebären var mogna, var det till att ta ett "bo(r)såll"^{+/} och en käpp och ut att "bösta"^{++/} enebär. Att bösta enebär gick till så, att ~~en~~ man satte sållet på marken, böjde en gren över och "böstade" /slog/ med käppen, så att de ramlade ner i sållet. Bäst gick det om man var två, särskilt om det var stora buskar, för då kunde en hålla sållet och den andre "bösta". En del kunde bösta ett par tunnor enebär för att ha till dricka under vintern.

+/ Bo(r)sållet var ca 80 cm. i diam. och med handtag. Bottnen, av flätade enespjälker, gles men ej så att enebären rann igenom.

++/ bösta = slå, hacka.

När det blir riktigt
gott om enebär, kan man
fortfarande inte låta
bli att gå ut i skogen
och "bösta" sig ett par
skäppor.

När de var böstade, breddes de på ett golv, eller ännu
bättre på ett lakan ute i solen, och torkades. Sedan sållades
de, så att de flesta "gråerna" /barren/ gick bort. Men för
att få dem alldeles rena, måste man "våra" dem, och då breddade
man ut ett lakan på marken en dag, då det blåste, tog bären
i en "kastaskopa"^{+/} och höll den lagom högt från lakanet, och
^{+/} Samma som användes när man kastar säd.

lät bären i en tunn ström sila ner på lakanet. Då blåste "gråerna" och de skämda bären bort, och på lakanet fick man de rena kvar.

Nu var de rena och rätt torra, dock inte torra tillräckligt, och därför eldade man en rätt kraftig brasa i bakugnen, och då den var utbrunnen, sopades kolen och askan ut, och enebären tömdes in. Där fick de ligga ett dygn och rördes om tid efter annan.

Då de var torra maldes de på en hemkvarn. Men då fick man vara mycket noga med att ställa denna, så att endast den yttre hinnan på bären revs sönder och inte kärnorna, för då blev drickan besk. De malda bären förvarades i tunnor, och därifrån tog man allt eftersom man behövde brygga.

E n e b ä r s d r i c k a .

Av vatten och de malda enebären gjordes på kvällen ett "stöp", d.v.s. man tog ej mera vatten, än att det blev likt en tjock deg. Stöpet fick stå och "dra" över natten, och på morgonen hälldes det i en gryta, mera vatten tillsattes, och så fick det koka i ungefär en timme. Sedan stoppade man råghalm i ett vanligt "bykakar" och öste brygden över. Då silades enebären bort, och den färdiga drickan rann genom hålet vid botten ner i ett ämbar, som var satt under. Enebärsdrickan fick aldrig jäsa, åtminstone satte man aldrig till någon jäst. Men tyckte man inte, att den var tillräckligt söt, när den silats i "bykakaret", hällde man den tillbaka i grytan och kokade den igen, och ju längre den kokade, ju sötare blev den.

E n e b ä r s s i r u p .

21

Om enebärssirap kokades tillräckligt länge blev den tjock och seg och liknade sirup. Den kallades också för "enebärssirap". Den var söt och god och användes att söta krösmos med, men den var inte dum att ha som "sågel" till bröd heller.

E n e b ä r s l i m p o r .

22

Till jul brukade man baka enebärslimpor eller sötlimpor och slaglimpor, som de också kallades. De var av färsk enebärsdricka och rågmjöl och bakades som vanliga råglimpor. Men de blev mycket sötare och godare än dessa och räknades som det finaste brödet. Men det allra bästa med dem var, att de kunde sparas nästan hur länge som helst, utan att de blev torra eller möglade. De som inte blev uppätta till jul grävdes ner i sädesbingarna och sparades till de andra storhelgerna, och när vårbruket började, var det äd, att hästen skulle ha en bit av enebärslimpan.

H u m l e.

Det fanns en humlegård vid varje gård. De var av olika storlek, men en del hade ända till ett halvt skäppland.^{+/}

Humlen användes huvudsakligen till dricka, för denna "fraade" /blev fradga/ sig och jäste bättre, när humle till sattes, och så blev den starkare.

Men dessutom användes den till medicin för både människor och djur. Man kokade den till en tjock gröt, och den var bra både att "ta in" och "lägga på" och hjälpte för de flesta sjukdomar. Särskilt på sår var det bra med humlegröt. De läkte rent obegripligt fort.

Rätt mycket humle såldes också. De brukade plocka i säckar, och på vintern tog de den med, då de körde resor till Kalma, Karlskrona och Karlshamn. Men jag minns inte, vad de brukade få för den.

+/ 1 skäppland=

Vi har ännu lite humle nere vid lagårn, men där står den bara för att ingen kommit sig för att ta bort den. Den användes då inte.

Men nånstans här ute i värld skall det finnas ett land, som heter Bajern, och där lär de göra mycket dricka och ha humle i. Och folket där de dricker ju, men det behöves inte mycket ~~mycket~~ för att bli krångliga i huvet, och så går de dagen om. Det är humlen, som gör det.

K u m m i n.

25

Då "kummingen" blev mogen, brukade de repa av så mycket de hinde med. De gagnade den i brödet och i korven och i mest all köttföda. Då de gjorde löpe, var den också bra, men vit+peppar var bättre.

Men de fattiga brukade även plocka och sälja kumming. Min far, som var den förste handlaren här i Åboda, brukade köpa upp tre och fyra säckar varje år, och han betalade 50 öre kannan /ca 3 l./. Den gick till Malmö.

Brännvinsbränning.

Här i Åboda var det husbehovsbränning till i början på 1850, och i Mohedboda brände de till 1857. Måns Jönsson var den siste här som brände. De fick bränna en månad var, och då beräknades hur mycket de kunde hinna med, och därefter fick de skatta. Sen kom länsman och fjärdingsman och förseglade pannen.

I Merhult, Mohedboda och Hössjö gästgivning var det nedmurade pannor, och där fick de bränna så mycket de ville, bara de uppgav hur mycket de "syftade" /hur många liter de tänkte bränna/, och de fick sälja också.

Men bönderna hade en "lyftepanna"^{+/}, som kunde rymma en 30 - 40 kannor, och den tog de in och ställde i spisen. Men det som brändes i "lyftepanna" fick inte säljas, fast det kunde ju ingen kontrollera, och det tjuvsåldes nog rätt mycket.

^{+/} Lyftepanna = kittel.

De grände mest av potater och malt, och då blandades två kappor malt i var tunna potater. Men de som hade rådgagnade spannmål, och det blev ju ett bättre brännvin. Hasslebär gagnades också, och det blev ett starkt och bra brännvin, sade de.

Men det var inte alla i byn som begärde att få bränna. Det var mest så, att en eller ett par stycken sökte tillstånd, och sen kom de andra dit med potater och malt och fick brännvin i stället, Det var tillåtet.

Nu var ju jag inte mer än sju år, när de fick sluta bränna, så jag minns inte hur de gjorde, Men min mor hon tjänte som ung i Mohedboda, och där gick hon och en dräng inte göra annat än bränna, så hon kunde. Och far min, han var fjärdingsman 1857^{+/}, han var med länsman och förseglade pannen i Mohedboda.

^{+/}Det fanns fyra fjärdingsmän i socknen. Varje bonde fick vara fjärdingsman ett år.

Skriv endast på denna sida!

Det minns jag, för han sade, när han kom hem, att nu hade han varit med och förseglat den sista pannan, och nu skulle det inte brännas mer.

Men de tjuvbrännande förstås, särskilt de som satt långt inne i skogen i backstugorna. Det var en borta i Melestorps, han var känd över hela socknen för att tjuvbränna, men det gick inte att få fast honom, för han nekade och svängde sig. Men så en gång kom länsman på honom, då han hade det i full gång, och då blev han ju ordentligt fast, för det var ju inte lönt att neka. Ja, länsman han tog ju alla hans apparater, sen körde han hem till Växjö, och när han kom för att hämta tjuvbrännaren, då var det han som hade givit sig iväg och lämnat käring och en massa barn. Det var, vad länsman fick ta hand om. Han hade rymt till Amerikat. Så gjorde de.

Småland
allbo
Slätthög
nyss 1934

-29-

Smittfällor.

4485

nyss 85 John Nilsson
Hvilar Österg
Per av Leander Johansson
Född 1850 i Hvalbygd
Värmland

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Min far brände sista fällan 1868, och då var jag 18 år, så jag minns rätt väl hur det gick till. Och det var inte enda fällan jag var med att hugga och bränna, för vi hade haft en mest varje år. Det var ju enda stället det gick att få råg på. Ute på åkern gick den sällan till.

Fällan skulle huggas på senvintern och där det var torrt. På "sidderna" /sluttningarna/ var det för "surt" /fuktigt/, så där kunde inte rågen växa. Det som passade att taga var~~z~~ på kördes hem, men resten fick ligga till hösten, då det brändes. De grövsta stockarna brann ju inte upp, och då bars de undan och lades upp till stängsel runt om. De var ju sotiga och "smitta"^{+/}, och därför kallades ~~de~~ fällorna "smittfällor". De mindre käpparna plockades undan, och sen var den färdig att sås. Men den såddes inte förrän mellan jul och nyår, och det -- -- -- -- --
+/ "smitta" = färga, sota från sig./En kritad mur "smittar"/

Skriv endast på denna sida!

var för att då tänkte de, att strået kunde leva på kornet /råg-
kornet/ till våren. Då de hade sått, tog de en gammal "stubba-
kåst"^{+/} ochnsopade ner från stenarna, för där kunde det ju inte
växa. Sen tog de en kratta och myllade ned .

På vintern blev det ibland isskorpa på marken, och då
måste de hacka upp denna, för annars dog rågen.

Fällan brukade vanligen ge mellan tio och tjugo travar^{++/}
råg, inte då mer, och den såddes bara en gång /undantag: se nedan/
sen tog de bort stängslet och körde hem det till ved, "smitt-
fällleve'", och sen blev det ju bra bete ett par år. Och hallna-
~~ne~~ ris brukade komma rätt vackert, så det var mycket bättre med
hallnabär förr.

Var det god mark, brukade de ibland bränna fällan redan
på våren, och då satte de potater där. Det kallades att sätta

- - - - -
+/ En sliten kvast, som huggits av nertill; styv.

++/ 1 trave = 24 nekar /kärvar/

"latbänk", och det gick så till, att de högg upp en torva, kastade dit en potat och lade torvan på. Det blev inte många potater, men de som blev var stora och goda, och det var lätt att känna skillnad mellan fällpotater och vanliga.

Den enda potatsort, som då fanns här, var den "vanliga blå". De var rätt stora och avlånga, men nu tror jag, att den här försvunnit.

Då potaterna var upptagna jämnades fällan till, och sen såddes råg på samma sätt och vid samma tid som i förra fallet. Men på så sätt gagnades ju fällan två gånger.

"T a" l ö v.

På hösten måste man ut och hugga löv åt fåren för vintern. Det kallades att "ta löv", och skulle göras i augusti månad och i nedan. Togs det inte då, så ~~kroddaxxx~~ åt inte fåren det, trodde man. För övrigt var det så, att ville man hålla efter något träslag, röja, så skulle det göras i augusti och i nedan, för då kom det inte upp så många nya skott året efter.

Då man tog löv, skulle man vara fyra. Två män och två kvinnor. En av männen högg ut träden, den andre band, och kvinnorna "snea" /högg av grenarna/. Därtill användes en hand-skära eller en särskild "lövök". Lövökron liknade en vanlig skära men var kortare och mera böjd. 1000 kärvar om dagen skulle dessa fyra ta, och det kunde vara rätt så drygt ibland, men förr fick den inte gå hem. Den som band kärvarna hade det sämsta arbetet, ty de vassa kvistarna rev sönder hans händer och hand-

leder, och ibland kunde det vara rätt så långt att "bära fram", d.v.s. att bära fram kärvarna till en öppen plats, där de kunde torka.

Ask och asp tog man mest, för det var det bästa lövet, men även annan lövsort kunde få duga i brist på dessa två.

Kärvarna fick ligga ute till de var torra, sen la'ades de i ängala'er och kördes hem på vintern.

Sjöar, som dikades ut för att få slåttermark.

Mellan 1850 och -60 var det så modernt att tappa ut sjöar. De började med Hökabodasjön eller Hökasjön, som vi säger, och där blev det så väldigt med gräs, så de trodde, att tappade de bara ut alla sjöar, så skulle de få ha minst dubbelt så många kor som förut.

Inom Slätthögs socken tappades förutom Hökasjön fyra andra sjöar. Det var Lövsjön^{xx/} vid Väseboda, Åsasjön vid Bästerna, Tolestorp norra sjö och Härlatorps byasjö.

Alla bönder hade andel i sjöarna, och dessa delades upp i skiften, så att den som hade en "åtting"^{+/} fick dubbelt så stort skifte som den som hade en "halv-åtting". Men det var ju inte lika stark gräsväxt på alla skiften, och för att ingen orätt~~xxx~~ skull ske, auktionerades de ut, och då fick var och en ropa in så många han ville. Var det däremot en som hade +/ 1/8 mantal.

xx/ se sid 36.

Skriv endast på denna sida!

rätt till ett skifte men inte köpte något, så fick han motsvarande summa pengar.

1868 gick höskörden i Hökasjön till 1500 kr. , och i många år var den över 1000 kr, men så började det bli mindre och mindre hö, och efterfrågan blev också mindre, för de kom underfund med att det inte var så stort värde i höet. Att inte höet var så kraftigt berodde till stor del på att det bärgades så sent. Sjöslåttern fick nämligen vänta till all annan slåtter var över, och då var ju höet övermoget.

Nu är Hökasjön sedan några år tillbaka utarrenderad till Aneboda fiskdammar för 300 kr om året, och de odlar karp och sutare där.

I Tolestorp norra sjö var det fin botten, och där började de rätt snart odla upp sina skiften, och nu är hela sjön gjord till åker. Men i de andra sjöarna var det endast ett

tunt lager med dy, och under var det sten, så de gick inte odla.
Nu ha de fått förfalla och det börjar bli vatten i dem igen.

- - - - -

L ö v s j ö n.

Folket i trakten har alltid hyst en viss skräck för Löv-
sjön, och man har inte gärna velat färdas över den efter mörk-
rets inbrott. Den är på alla sidor omgiven av skog, och bott-
nen är dyig och svart och har något av trolltyg över sig.

Skriv endast på denna sida!

En drunknings-
olycka.

Det berättas också en dystert historia om den, som visar vad denna vidskepelse kunde ställa till.

En nyårsnatt några år efter sjön blivit tappad, alltså omkring 1860, skulle en skomakare från Åboda gå från Ideberg och hem. Närmaste vägen var nu över sjön, och då han förtärt rätt mycket sprit, så var han morsk och tog denna. Men trots att vattnet var borta, var det ändå sankt, särskilt på ett ställe, och i mörkret råkade han komma dit. Det var emellertid inte djupare än att han kunde vada, men då han inte började komma upp på fast mark igen, började han ropa på hjälp.

Ropen hördes av folket i Väseboda, men de trodde, att det var trollen, som skrek för att de ofredat deras sjö, och de blev förskräckta, stängde för dörrar och fönster, släckte i spisen och kröp ner i sängarna. Ropen hördes hela natten från klockan tolv till klockan fyra, men ingen vågade gå och se efter vad det var.

Då inte skomakaren började komma hem på nyårsdagen, anade man oråd, och gick ut att söka. Det fanns lite snö, och man kunde därför följa hans spår ned till sjön, och sen förstod man hur det gått. Man fann honom också, ty han hade inte sjunkit. Hela överkroppen var uppe, och endast själva ansiktet hade sjunkit ned i gyttjan. Av spåren ute i pölen kunde man sluta sig till att han tagit sikte på ljusskenet från den närmaste gården i Väseboda, men då detta släkts, hade han förlorat riktningen och irrat runt, runt, till han av utmattning och kanske ännu mer skräck ramlat framstupa och kvävts. Då var han inte mer än några meter från fast mark.

Men Lövsjöns anseende förbättrades inte genom denna händelse. Även om det inte var trollen, som ropat, så var man ändå ganska övertygad om att de haft sin han med i spelet, och ännu i dag finns det nog många som inte vill färdas över Lövsjön, sen det blivit mörkt.

Kylna sönder sten.

I min barndom var det mera arbete med att få bort storstenarna från åkern än nu. Ja, rent få bort dem gick ju inte och går inte nu heller, för de sitta för långt ner i jorden, och att få den här jorden stenfri nere i, det är lika omöjligt som att ta ned en stjärna. Man får vara nöjd, om man får av stenarna fem eller sex tum under ytan. Och en sån le sten, som vi har här i Åboda. Den går inte kila eller hantera på något sätt. Den är så vinner och vränger, så skall vi ha sten under en byggning, få vi köra nära på en halv mil för att få tag på en sort, som går kila.

Men förr då de ville ha bort en sten från åkern, så fanns det inget annat sätt än att kylna sönder den, ~~xxxxxxx~~ ~~xxxxxxxxxxxx~~ och då kunde de inte ge sig på andra än de som var rätt låga. De lade på en stor brasa mitt

på sten, och då det började bli hett, blev stenen "skörvig" /flagor lossnade/, och då skrapades de undan och glöven packades till. Så höll de på och eldade och skrapade i två eller tre timmar, sen hällde de på ett par spannar vatten, och då sprack den sönder. Men det gick mycket ved. Ett rejält lass räckte inte till mer än fyra och kanske fem stenar.

Men så började vi gagna krut, och då borrade vi sex tum och laddade två tum och slog i en redi pinne. Det var bra mycket mimmare.

Enfotakvarnar.

I bäcken, som går från Åbodasjön till Yasjön, var det inte mindre än fem kvarnar eller enfotakvarnar, som vi kallade dem. Byarna här omkring hade var sitt fall i bäcken, och där hade de byggt en kvarn. Åboda, som var största byn, hade förresten två fall. I det ena hade de både kvarn och såg men i det andra endast kvarn.

Om vi börjar längst ned vid Yasjön och går uppåt, så var det: Mohedboda kvarn, Bredahorva kvarn, Åboda kvarn och såg, Gamleboda kvarn och Åbodas andra kvarn. Och ungefär två km. därifrån hade Broaskog en kvarn vid en bäck, som gick till Åbodasjön.

De kallades, som sagt, för enfotakvarnar, och de var byggda i två våningar. I den undre våningen var vattenhjulet, och det satt på en axel, som stod rakt opp och ner. Den nedre

ändan av axeln stod på en sten, sen gick den upp genom taket och genom hålet i undre stenen. Tvärs över toppen på axeln var det fastgjort ett avlångt järnstycke, som kallades för seglet. Det stack ut en bit på vardera sidan om axeln och passade i en motsvarande fördjupning^{av} i den övre stenen, och när nu axeln vreds, fick stenen lov att följa med runt.

Där satt de och malde höst och vår, och jag skall säga, att de hade inte så mycket, så var det bra flod, så hinde de me'et. Det var förresten mycket bättre med vatten förr, och det berodde på att det var jämnare vintrar, och så var det mindre dikat. Nu då det kommer en skur, rinner den tvärt av.

Alla de där kvarnarna stod kvar här i min barndom, men de var aldrig i gång efter vad jag kan minnas.

HäradsallmänningarLUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

Det fanns två häradsallmänningar, en i Vislanda och en i närheten av Aneboda. De sålde skog därifrån, och pengarna användes till att underhålla sockenstuga och häkte. Men i slutet på 1840, tror jag det var, såldes de, och då fick de som hade för lite ~~gete~~ vissa områden. En torpare här fick två oxabeten.

Det var en häradeshövding Husberg och en befallningsman Krona, som genomdrev att de såldes. Men det var två riktiga luringar, och strax efteråt gjorde de konkurs, och då strök de pengarna med.

K o l n i n g.

Det var rätt så gängset med kolning, innan de började sälja bjälkar, och det var 1864, då banan kom. Men sen så var det en mycket bättre affär, och kolningen fick förfalla.

Kolveden högs på senvintern och sommaren, och det var tall och gran - av lövskog blev det inga bra kol - och stockarna skulle andas med tre eller fyra ränder, ja ibland fem, det var efter storleken. Den fick ligga och torka över sommaren till på hösten i sept. eller okt., men då kördes den i hop till en gammal gammal kolbotten /kolplats/ eller till ett ställe, där det var lätt att göra en ny. Det var rätt noga med kolbottnen. Den skulle vara slät och jämn och fick inte "hälla" /luta/ åt något håll, för då ramlade milan, när man började bränna. Mitt på bottnen ställdes en stark påle - stock - och i toppen på den var det spikat tre slåar,

så att det blev en trekantig öppning att stoppa ved genom, när man skulle tända.

Kring pålen restes nu veden, och då fick man vara mycket noga, så att det inte blev några håligheter utan tätt och jämt. Det var olika storlek på milorna, men vanligen höll de sig vid nio, tio och elva famnar eller "fägner" som vi säger. Men nu skall vi märka en sak, och det är, att vi räkna fyra alnar i en "fang" och inte tre, som de gör på en del håll. Så milorna blev större än vad det kan höras.

Till det yttersta varvet sökte man få så jämna och fina stockar som möjligt, för då blev det bättre stadga på milan. Sen höggs granris och breddes på, och utanpå det täcktes rejält med jord. Då var milan färdig att tändas, och det skedde genom att stoppa ner torr ved genom hålet i toppen, och tända på den. Hålet fick vara öppet, till det brann ordentligt.

Då täpptes det till, och i stället stacks hål i jorden runt toppen med ett järnspett. Med ett annat, längre järnspett kände man sedan efter när det blev kol, och då täpptes de gamla hålen till och nya stacks upp längre ned. Så fortsatte man undan för undan, till man kom ned, och då var milan färdig. Det brukade ta tre, tre och en halv och kanske fyra veckor att bränna en mila, och ju saktare den brann, ju mera kol blev det.

Kolen kördes till Karlshamn, och priset var mellan 1,50 och 2 kr. lästen, och en läst var 20 tunnor, så det blev ej mycket för dem. Men senare började man få sälja kol till Torps bruk, och då blev priset 3 kr. lästen.

R e g i s t e r .K r e a t u r e n .

Korna	1 - 3.
Hästen	4 - 5.
Grisen	6 - 9.
Fåren	10 - 11.
Getterna	12 - 13.
Hönsen	14.
- - - - -	
Kröser /Lingon/	15 - 16.
Enebär	17 - 19.
Enebärssirup	20.
Enebärslimpor	21.
	22.

Humle	23 - 24.
Kummin	25.
Brännvinsbränning	26 - 28.
- - - - -	- - -
Smittfällor	29 - 31.
"Ta" löv	32 - 33.
Sjöar, som dikades ut för att få slättermark	34 - 36.
Lövsjön /En drunkningsolycka/.	36 - 38.
"Kylna" sönder sten	39 - 40.
Enfotakvarnar	41 - 42.
Häradsallmänningar	43.
Kolning	44 - 46.
Register	47 - 48.